

አሕካቪ ቆርበት ድሕሪ ናይ ቻጸሎ መጉዳእቲ

September 2016

www.msktc.org/burn/factsheets

BURN Factsheet

እዚ ናይ ሓቛ ወረቆት ድሕሪ ናይ ቻጸሎ መጉዳእቲ ዝህሉ አሕካቪ ቆርበት፣ ስለምንታይ ከም ዘጋጥም፣ ምስ ናይ ጉጅለ ከንክን ጥዕናኻ ከትዛራረብሉ እትኸእል መንገድታት፣ ከምኡውን ንምቕጽጻሩ ሜላታት ይገልጽ

መእተዊ

ቆርበት ካብ ናይ ቻጸሎ መጉዳእቲ ኣብ ዝሓወየሉ፣ አሕካቪ ከኸውን ይኸእል እዩ። ዳርጋ ኩሎም ካብ ቻጸሎታት ዝሓወዩ ናይ ምሕካኽ ጸገማት--በፍላይ ኣብ ወይ ከባቢ እቲ ቻጸሎ፣ ልጋቦ ቆርበት፣ ወይ ናይ ሕክምናዊ መጻወዲ ናይ ሕካኽ “ፕሩራይትስ” (proo-ri-tus) ይበሃል። ምሕካኽ ልሙድ ከፋል ናይ ምሕዋይ እዩ። እዚ ዝኸሰተሉ ምኽንያት ኣዝዩ ዝተሓላለኸ ከምኡውን ድኹም ርድኢት ዘለዎም እዮም። ናይ ምሕካኽ መጠን (ማዕረ ከንደይ ክፉእ ምዃኑ) ከምኡውን ምድግጋም (ማዕረ ከንደይ ይደጋገም) ምስ ናይ ቻጸሎኻ ዓቕን ወይ ዕምቕት ግድን ዝተሓላለዘ ኣይኮነን፣ ይኹን እምበር ሕካኽ ነቲ ዝሓወየ ንኸትብሕንጭር ከምኡውን ተነቓፊ ቆርበት ንኸትከፍትን ክገብረካ ይኸእል።

ሕካኽ ናይ መግልታዊ ንጥፊታትካ፣ እንተላይ እዚ ዝስዕብ ምዕያይ ክግግት ይኸእል እዩ፡-

- ድቓስ፡- ሕካኽ ኣብ ግዜ ለይቲ ከገድድ ይረከ፣ እዚ ድማ ድቓስ ንምድቓስ ከምኡውን ደቕስካ ንኸትቐጽል ኣሸጋሪ ይገብር።
- ስራሕ ከምኡውን ቤት-ትምህርቲ፡- ዘየቐርጽ ሕካኽ ነዘም ንጥፊታት ኣብ እተካይደሉ ግዜ ኣሸጋሪ ይገብር።
- ኣካላዊ ንጥፊታት፡- ምወስዋስ፣ ስፖርታት፣ ከምኡውን ምጽዋት (ንቕልዑ) ሕካኽ ከውስኽ ይኸእል።

ሕካኽ ከጨንቐካ ይኸእል እዩ፣ እዚ ድማ ንሕካኽ ከጋድዶ ይኸእል። ጽብቕ ዕድል ኮይኑ፣ ሕካኽ ምስ ግዜ ይጎድል እዩ። ንግዚኡ፣ ሕካኽ ኣብ ምጉዳል ዝሕግዙ ሕክምናታት ኣለዉ። ንዓኻ ዝበለጸ ሕክምና ንኸትረኩብ፣ ሕካኽካ ማዕረ ከንደይ ክፉእ ከም ዘሎ ከምኡውን ሂወትካ ማዕረ ከንደይ የጻልዎ ከም ዘሎ ምስ ጉጅለ ከንክን ጥዕናኻ ተዘራረብ።

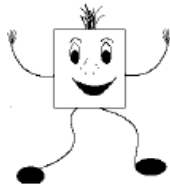
ሕካኽካ ከትገልጸሉ እትኸእል መንገድታት

ጉጅለ ከንክን ጥዕናኻ ነቲ መጠን ከምኡውን ጽልዎ ናይ ሕካኽካ ከትገልጸ ክሓተካ ይኸእል እዩ፡-

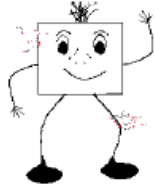
- መጠን፣ ወይ እቲ ሕካኽ ማዕረ ከንደይ ተሪር ምዃኑ ንምግላጽ፣ መብዛሕቲኡ ግዜ እኹላት ሰባት ነቲ ሕካኽ ካብ 0 ክሳብ 10 ዓቕን ክህብዎ፣ 0 “ሕካኽ የለን” ከምኡውን 10 “ዝኸፍኦ ከትግምቶ ትኸእል ሕካኽ” ኮይኑ ክገልጹ ይሕተቱ። ቕልዑ ዝበዝሐ ግዜ ሕካኽም ንምግላጽ ነቲ ናይ ቻጸሎ ሰብኣይ መዕቕኒ ክጥቐሙ ይሕተቱ (ተመልከት)

እቲ ስርዓት ሞዴል ቻጸሎ ቡቲ ሃገራዊ ትካል ናይ ስንክልና፣ ነጻ ምንባር፣ ከምኡውን መጽናዕቲ ተሃድሶ፣ ምምሕዳር U.S ክፍሊ ጥዕናን ሰብኣዊ ኣገልግሎታት ንናይ ማሕበረሰብ ናብራ ዝተመወለ እዩ። (ንዝያዳ ሓበሬታ ናብ <http://www.msktc.org/burn/model-system-centers> ተመልከት)።

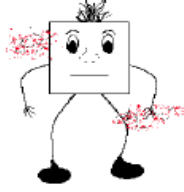

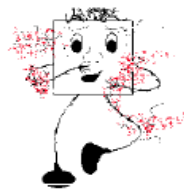
0 ምንም ስርዓት የለም?

1 ገንጠታ የሌለው ስርዓት አለው?

2 ዝም ተኮር የሌለው ስርዓት ስርዓት አለው?

3 ብቻ የሌለው ስርዓት ስርዓት አለው?

4 ምንም ስርዓት የለም?

Itch Man Scale (መቆራረጫ ስርዓት ስርዓት) አብ ቆላው ዘሎ መጠን ናይ ስርዓት ንምዕቓን፣ ብ Blakeney ከምኡውን Marvin 2000 አብ Shriners Hospital for Children እተነድገ ላዩ። (ብፍቓድ ናይ Shriners Hospital for Children ዳግማይ ዝተሓትመ።)

ስርዓት ብኸመይ ሂወትካ ከም ዝጸሎ ንምግባር፣ ክንክን ጉጅሎ ጥዕናኻ ነቲ 5-D መቆራረጫ ስርዓት ክጥቅሙ ይኸእሉ። እዚ ብዛዕባ እዚ ዝስዕብ ዝሓቱኻ ሕቶታት እዮም፡-

1. ግዜ (ቐጽሪ ሰዓታት ኣብ መዓልቲ)
2. ደረጃ (መጠን)
3. ኣንፈት (ይመሓየሽ ወይ ይገድድ ምህላወ)
4. ስንክልና (ጽልዋ ኣብ ንጥፊታት)
5. ዝርግሐ (ቦታ ኣብ ሰውነትካ)

ምስ ኣቕረብቲ ክንክን ጥዕናኻ ዝርርብ ንምብጋስ ኣብ 5-D መቆራረጫ ስርዓት ዘለዉ ሕቶታት እዉን ክትጠቐም ትኸእል ኢኻ።

ስክምና

ዝኾነ ስክምና ነቲ ስርዓት ምሉእ ንምሉእ ደዉ ኣየብሎን እዩ፣ ይኹን እምበር ብዙሓት ግን ክሕግዙ ይኸእሉ እዮም።

ቶፒካል (ናይ ልዕሊ ቆርቦት) ስክምናታት

ክሬማትን ሊሽናትን

- መጥለልቲ ናይ ቆርቦት ጠልን ጥዛኦን ንምቕጽጻር ይሕግዙ። ስርዓት ምስ ንቐጽ ቆርቦት ስለ ዝወሰኸ፣ ቆርቦትካ ምስ ዝነቐጽ ስርዓት ንምጉዳል ክሕግዙ ይኸእሉ። ጨና-ዘይብሎም ወይ ካብ መእዛ-ነጻ ዝኾኑ መጥለልቲ ተጠቐም። መጥለልቲ ቐጻሊ ምልካይ ሓዘዚ ክኸውን ይኸእል እዩ።
- ዳይፈ-ብሃይድራሚን (ዳይ-ፈን-ሃይ-ድራሚን ተባሂሉ ዝድመጽ፣ ብኣሕጽሮ DPH ወይ DHM ዝጽሓፈ) ክሬም ሂስታማይን ይዳግት ከምኡውን ሓደ ሓደ ግዜ ሓጋዚ እዩ። ሂስታማይን ኣብ ሰውነትኻ ዝርከብ ናይ ረኽሲ ግብረ-መልሲ ዘልዕል ብባህሪ ዝርከብ ወህደት እዩ። ብዘይ ናይ ሓኪም ትእዛዝ ክርከብ ይኸእል ከምኡውን ናይ መድሃኒት ትእዛዝ ኣየድልዮን እዩ።

- ከሬም ዶዛርን (ንኡብነት ዞናሎን ወይ ፕሩዶክሲን) ምስ ገለ ዓወት ኣገልጊሉ እዩ። ኣብ ቐርባት ዘለዉ ናይ ሂስታሚን ተቐባሊቲ ብምዕጻዉ ሕካኽ የጉድል። ከሬማት ዶዛርን ብንእሽተይ ዓቕን ከጥቐም ይኸእል ከምኡዉን ክእዘዝ ኣለዎ።
- ከሬም ካፕሳሲን (ካፕ-ሳ-ሲን ዝድመጽ) (ንኡብነት፣ ካፕዛሲን፣ 0.025%) ግዚያዊ ዕረፍቲ ክህብ ይኸእል። ነዚ ከሬም መጀመርታ ኣብ ንእሽተይ ክፋል ናይ ቐርባት ክትፍትፍ ኣገዳሲ እዩ ምክንያቱ ብፍላይ ኣብ ናይ መጀመርታ ምጥቓም፣ ናይ መንከሰቲ ወይ ምንዳድ ስምዒት ክፈጥር ይኸእል እዩ። ከሬም ካፕሳሲን ናብ ኣሲንትራካን ናብ ካልኣት ልፍጫዊ ሽፋን ወይ ኣብ ዝተቐደ ቐርባት ምትንካፍ ኣወግድ። ድሕሪ ምልካይካ (ኣእዳዉካ ምስቲ ዝሕከም ክፋል ክሳብ ዝኾነ) ኣእዳዉካ ብሳምናን ማይን ተሓጸብ። ናብ ኣእዳዉካ ትለኪ ምስ ትህሉ፣ ኣእዳዉካ ቐድሚ ምሕጻብካ 30 ደቓይቐ ተጸብ።

ምሕጻብ ሰዓይነት

- ምሕጻብ ሰዓይነት ኣብ ሕካኽ ክሕግዝ ወይ ከይሕግዝ ይኸእል እዩ። ልቡጥ ማይ ዝበለጸ ከምኡዉን እንተ ወሓደ ቐርባት ንክነቐጽ ይፍትን እዩ።
- መወሰኸታ መሕጸቢ ሰዓይነት ከም ፍረ ኣውልዕ፣ ጸባ ፓውደር፣ ወይ ናይ ህጻን ዘይቲ ሓገዘቲ ክኾኑ ይኸእሉ እዮም።
- ቐርባት ብማይ ምዝሓል ጊዚያዊ ዕረፍቲ ክህብ ይኸእል እዩ።

ናይ ኣፍ መድሃኒታት

- **ጸረ-ሂስታሚን** ነቲ ሕካኽ ዘላዕል፣ ሂስታሚን ብምግታእ ይሰርሑ። ዘገልግሉ ልሙዳት ጸረ-ሂስታሚን ዳይፊብሃይድረማይን (ንኡብነት ቤናድሪል)፣ ሰትሪዚን፣ ሎራታዲን፣ ከምኡዉን ሃይድሮዚሲን የጠቓልል። ብዘይ ትእዛዝ፣ ከም ከኒናታት ንእኹላት ሰባት ወይ ኤሊክሲዘራት ወይ ፈሰስቲ ንቐልፀ ክግዝኡ ይኸእሉ። ዓቕናት (ክንደይ ክትወስድ ከም ዘለካ) ይፈላለ እዩ፣ ስለዚ ዝኾነ ካብ ትእዛዝ ሓኪም ወጻኢ ዝወሰዱ ቐድሚ ምወሳድካ ምስ ኣቕራቢ ክንክን ጥዕናኻ ተዘራረብ።
- **ጋባፕንቲን** (ጋባ-ፕን-ቲን ዝድመጽ) ክእዘዝ ዘለዎ ብኣፍ ዝወሰድ መድሃኒት እዩ። ሕካኽ ንምጉዳል ክሕግዝ ኣብ ማእከል-ኣብ ሓንጎልካ-ይዳይ ከምኡዉን ኣብ ዝተፈላለየ ናይ ምርምር መጽናዕትታት ጽቡቕ ወጽኢታት ኣርእዩ እዩ።
- **ናይ መደቐሲ መድሃኒታት** ድቓስ ምስኣን (ኢንሶሚንያ) ንምፍዋስ ይጠቐሙ። መድሃኒታት ሓደ ሓደ ግዜ ክትድቐስን ምድቓስ ክትቐጽልን ሓገዘቲ ክኾኑ ይኸእሉ እዮም። ሕካኽ ክትድቐስ ኣጸጋሚ ምስ ዝገብር፣ ብዛዕባ ክሕግዙ ዝኸእሉ ናይ ዉሑስ ድቓስ መድሃኒታት ምስ ኣቕራቢ ክንክን ጥዕናኻ ተዘራረብ።
- ዝኾነ መድሃኒታት ቐድሚ ምወሳድካ፣ ብዛዕባ ጎናዊ ሳዕቤናት ምስ ዶክተርካ ተዘራረብ።
- ካልኣት መድሃኒታት ድሕሪ ቓጸሎ ዝኸሰት ሕካኽ ኣብ ምጉዳል ሓገዘቲ ክኾኑ ይኸእሉ- ብዛዕባ ኣማራጺታትካ ምስ ኣቕራቢ ክንክን ጥዕናኻ ተዘራረብ። ገለ መድሃኒታት ሕካኽ ከምጽኡ ስለ ዝኸእሉ ኩሎም መድሃኒታትካ ንኸግምግም ንዶክተርካ ወይ ኣቕራቢ ክንክን ጥዕናኻ ሕተቶ።

ካልኦት ምኽርታት

- ብዓቸን ዝስርሑ ናይ ጽቕጢ ልብስታት ከምኡ-ውን ካልኦት ደገፍቲ መሐከሚታት (ንኡብነት ቲቢግሪፕ ኢላስቲካዊ ትቡላር ባንዴጅ (Tubigrip Elastic Tubular Bandage) ወይ ጥቡቓት ዝኸደኑ ናይ ስፖርት ዓለባታት ኣብቲ ናይ ፈለማ ኣዋርሕ ክሳብ ዓመታት ድሕሪ ናይ ቓጸሎ መጉዳእቲ ክሕግዙ ይኸእሉ።
- ናይ ቐርብት ምድራዝ ብሎሽን ከምኡ-ውን/ወይ ኣብ ዝሓወዩ ክባቢታት ብተሪር መጽቕጢ ምትሓዝ ሕካኽ ንምጉዳል ክሕግዝ ይኸእል። ሕካኽካ ኣጸጋሚ ምዃን ምስ ዝቐጽል ምስ ኣቐራቢ ክንክን ጥዕናኻ ከም እትዘራረብ ኣረጋግጽ። ኣብ ገለ ጉዳያት፣ ካልኦት መድሃኒታት ከም መርፍእ ስትሮይድ፣ ሌዘር ሕክምና ወይ መጥባሕቲ ሓገዝቲ ክኾኑ ይኸእሉ።
- ኣቓልቦ ዝስሕቡ ከም ተሌቭጅን፣ ጸወታ፣ ከምኡ-ውን ትሑት ወይ ልኡም ምዉስዋስ ርእሰኻ ካብቲ ምሕካክ ንኸርሕቕ ክሕግዝ ይኸእል።
- ሓጸርቲ ኣጽፋር፣ ብፍላይ ነቶም ደቐሶም ክሓኩ ዝኸእሉ ቐልዑ፣ ናብ ተነቓፊ ቐርብት ዘሎ መጉዳእቲ ክንኪ ይኸእል።
- ጨና ዘይብሉ ናይ ክዳውንቲ መሕጸቢ ተጠቐም።
- ጨና-ዘይብሎም ወይ ካብ መኣዛ-ነጻ ዝኾኑ ሎሽናት (እንተላይ ናይ ጸሓይ ክሬም) ተጠቐም
- ግቡእ ክዳን ብምኽዳን (ንኡብነት፣ ቐቢዕ ከምኡ-ውን ነዊሕ እጅግ) ከምኡ-ውን ናይ ጸሓይ ክሬም ብምጥቓም ቐርብትካ ካብ ጸሓይ ተኸላኸል።

ንዝያዳ ሓበሬታ

- The Phoenix Society for Burn Survivors (እቲ ናይ ፎኔክስ ማሕበረሰብ ንካብ ቓጸሎ ዝደሓኑ)
<http://www.phoenix-society.org/>
- American Burn Association (ማሕበር ቓጸሎ ኣሜሪካ)
<http://www.ameriburn.org/>
- ብተወሳኺ፣ ብዛዕባ ናይ ክባብያዊ ደገፍ ጉጅለታት ከምኡ-ውን ካልኦት ምንጭታት ንኣቐራቢቲ ክንክን ጥዕናኻ ክትረኽቦም ትኸእል ኢኻ።

መወከሲታት

Carrougher GJ, Martinez EM, McMullen KS et al. ፕሩሪተስ ኣብ ዓቢይቲ ካብ ቻጸሎ ዝደሓኑ፡- ድሕሪ-ቻጸሎ ዝርገሐ ከምኡውን ምስ ልዑል መጠን ዝተሓላወገ ናይ ሓዲጋ ረቓሕታት። J Burn Care Res. 2013;34(1):94-101.

Elman S, Hynan LS, Gabriel V, Mayo MJ. እቲ 5-D መዐቕኒ ሕካኽ፤ ሓዲሽ መዐቕኒ ፕሩሪተስ። Br J Dermatol. 2010;162(3):587-93.

Morris V, Murphy LM, Rosenberg M, Rosenberg L, Holzer CE 3rd, Meyer WJ 3rd. መዐቕኒ ገምጋም ሕካኽ ንህጻናት ካብ ቻጸሎ ዝደሓኑ። J Burn Care Res. 2012; 33(3):419-24.

Schneider JC, Nadler DL, Herndon DN, Kowalske K, Matthews K, Wiechman SA, Carrougher GJ, Gibran NS, Meyer WJ, Sheridan RL, Ryan CM. [ፕሩሪተስ ኣብ ህጻናት ካብ ቻጸሎ ዝደሓኑ፡- ነቲ ናይ ክልኒካዊ መጽናዕቲ ዝገልጽ።](#) J Burn Care Res. 2015 Jan-Feb;36(1):151-8.

ድርሰት

ኣሕካኺ ቐርባት ድሕሪ ናይ ቻጸሎ መጉዳእቲ ብ Gretchen J. Carrougher, R.N., M.N., ከምኡውን Walter J. Meyer III, M.D. ብምትሕብባር ምስቲ ዘመናዊ ሞዴል ስርዓት ፍልጠት ትርጉም ማእከል ዝማዕበለ እዩ።

ዝማዕበለ ናይ ሓቂ ወረቐት

ኣሕካኺ ቐርባት ድሕሪ ናይ ቻጸሎ መጉዳእቲ ብ Gretchen Carrougher MN, RN, Northwest Regional Burn Model System; Karen Kowalske, MD, University of Texas Southwestern; Jeffrey C. Schneider, MD, Colleen M. Ryan, MD, and Barbara A. Gilchrest, MD, Boston-Harvard Burn Injury Model System ዝተገምገመን ዝተማሓየሽን እዩ። እቲ ገምጋምን ምምሕያሽን ብቲ American Institutes for Research Model Systems Knowledge Translation Center (ትካል ኣመሪካ ሞዴል ስርዓት ምርምር ማእከል ትርጉም ፍልጠት) ዝተደገፈ እዩ።

ምንጩ፡- ትሕዝቶ ናይ ጥዕና ሓበሬታና ኣብ ክርክብ ዝኸእል ምርምር መርትዖ ዝተሞርከሰ ከምኡውን ሓባራዊ ስምምዕ ናይ ክኢሊታት ሓሳባት ናይቲ ቻጸሎ መጉዳእቲ ሞዴል ስርዓት ዳይሬክተራት ዝወከል እዩ።

ዘይምስምማዕ፡- እዚ ሓበሬታ ምኽሪ ናይ ሰብ ሞያ ሕክምና ዝትክእ ዝዓለመ ኣይኮነን። ብዛዕባ ዉሱናት ናይ ሕክምና ሻቕሎታትካ ወይ ሕክምና ምስ ኣቕራቢ ክንክን ጥዕናኻ ክትማኽር ኣለካ። እዚ ሕትመት ብ Burn Model Systems ምስ University of Washington Model Systems Knowledge Translation Center ብምትሕብባር ብምወላ ካብቲ National Institute on Disability and Rehabilitation Research in the U.S. Department of Education, ናይ ፍቓድ ቁጽሪ፡ H133A060070 ዝፈረየ እዩ። ኣብ ትሕቲ እቲ American Institutes for Research Model Systems Knowledge Translation Center፣ ብምወላ ካብቲ National Institute on Disability፣ Independent Living፣ ከምዉን Rehabilitation Research (NIDILRR ናይ ፍቓድ ቁጽሪ 90DP0082) ዝተማሓየሽ እዩ። NIDILRR ኣብ ዉሽጢ Administration for Community Living (ምምሕዳር ንመኅባብር ማሕበረሰብ) (ACL)፣ Department of Health and Human Services (ክፍሊ ጥዕናን ሰብኣዊ ኣገልግሎታትን) (HHS) ማእከል እዩ። ትሕዝቶታት ናይዚ ናይ ሓቂ ወረቐት ነቲ ፖሊስ U.S. Department of Education ወይ ነቲ U.S. Department of Health and Human Services ዝወከል ኣይኮነን፤ ከምኡውን ብፌደራላዊ መንግስቲ ደገፍ ክትጽብ የብልካን።

Translation of this factsheet was supported in part by NIDILRR (National Institute on Disability, Independent Living, and Rehabilitation Research) (grant number 90DPKT0009).

Copyright © 2016 Model Systems Knowledge Translation Center (MSKTC). ብግቡእ ኣገባብ ብነጻ ክባዛሕን ክዝርጋሕን ይኸእል እዩ። ኣብ ክፍሊት-ዝተሞርከሰ ነገራት ንምጥቕላል ኣቐዲሙ ፍቓድ ክርክብ ኣለዎ።

